

МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARGA CHET TILINI O'RGATISHDA O'YIN METODLARINING O'RNI

Andijon Davlat Chet tillari instituti

Mualliflar: Yo'ldoshboyeva Sarvinoz,

Olimjonova Omina, Sultonaliyeva Mushtariy

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini, xususan nemis tilini o'yin metodlari orqali o'rgatishning nazariy va amaliy asoslari tahlil qilinadi. Bola psixologiyasi, o'yin faoliyatining o'quv jarayonidagi o'rni, til o'rganishga bo'lgan qiziqishni uyg'otish, eshitish va ko'rish orqali idrokni rivojlantirish, shuningdek, pedagoglar uchun metodik tavsiyalar keltiriladi. Tadqiqotda real dars namunalariga, ilg'or tajribalarga va ta'limiy innovatsiyalarga asoslangan yondashuvlar bayon qilinadi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, chet tili, o'yin metodlari, nemis tili, yosh psixologiyasi, interaktiv o'qitish.

ANNOTATION : This article analyzes the theoretical and practical foundations of teaching a foreign language, particularly German, to preschool children through game-based methods. It explores child psychology, the role of play in the educational process, ways to stimulate interest in language learning, and methods to develop auditory and visual perception. The article also provides methodological recommendations for

educators, drawing on real lesson examples, advanced experiences, and educational innovations.

Keywords: preschool education, foreign language, game methods, German, child psychology, interactive teaching.

АННОТАЦИЯ : В данной статье анализируются теоретические и практические основы обучения иностранному языку, в частности немецкому, детей дошкольного возраста с использованием игровых методов. Рассматриваются детская психология, роль игры в учебном процессе, способы развития интереса к изучению языка, а также слухового и зрительного восприятия. Приводятся методические рекомендации для педагогов на основе реальных примеров уроков, передового опыта и образовательных инноваций.

Ключевые слова: дошкольное образование, иностранный язык, игровые методы, немецкий язык, психология детей, интерактивное обучение.

KIRISH

XXI asrda globallashuv, axborot texnologiyalarining tez sur'atlar bilan rivojlanishi, xalqaro aloqalarning kuchayishi chet tillarini o'rganishga bo'lgan ehtiyojni keskin oshirdi. Ayniqsa, bolalik davrida chet tiliga bo'lgan moyillik va qiziqishni shakllantirish, til o'rganishni tabiiy jarayon sifatida yo'lga qo'yish dolzarb vazifalardan biri bo'lib bormoqda.

Maktabgacha ta'lim bosqichi – bu bola shaxsining shakllanishi, nutq, tafakkur, emotsional-irodaviy xususiyatlarining rivojlanish bosqichi bo'lib, bu davrda berilgan til asoslari bola xotirasida mustahkam joylashadi. Aynan shu sababli chet tilini o'rganishning ilk bosqichini maktabgacha ta'lim muassasalarida tashkil etish katta ijobiy samara beradi.

O'yin faoliyati esa bu yoshdagi bolalar uchun asosiy rivojlanish vositasi hisoblanadi. O'yin orqali bola nafaqat yangi bilimlarni egallaydi, balki muloqotga kirishadi, tushunchalar olami kengayadi, mustaqil fikrlashga odatlanadi. Shu bois chet tilini o'rgatishda o'yin metodlarini qo'llash orqali o'quv jarayonini yanada qiziqarli, samarali va jonli qilish mumkin.

Mazkur maqola maktabgacha yoshdagi bolalarga nemis tilini o'rgatishda o'yin metodlarining tutgan o'rni, ularning psixologik-pedagogik asoslari, amaliy darslar namunasi va pedagoglar uchun foydali tavsiyalarni o'z ichiga oladi. Tadqiqot tajribaviy, nazariy hamda metodik yondashuvlarni uyg'unlashtirish asosida olib borilgan.

1-BOB. MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI VA TIL O'RGANISHDAGI TAYYORLIGI

1.1. Maktabgacha yosh davrining ta'rifi va ahamiyati

Maktabgacha yosh — 3 yoshdan 6-7 yoshgacha bo'lgan davrni qamrab oladi. Bu bosqich bola shaxsining shakllanishida eng muhim davrlardan biridir. Bolaning tafakkuri, emotsional-irodaviy olami, nutqi, muloqot ko'nikmalari aynan shu bosqichda jadal rivojlanadi. Shuningdek, bolada atrof-muhitga nisbatan faol qiziqish, yangilikka intilish, mustaqil harakat qilish istagi kuchayadi. Til o'rganish uchun zarur bo'lgan asosiy psixologik va fiziologik resurslar aynan shu yoshda shakllanadi.

1.2. Yosh psixologiyasi nuqtai nazaridan til o'rganishga tayyorlik

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalikda til o'rganish jarayoni ancha tabiiy, oson va tez kechadi. Bolalar tovushlarni tezda eslab qoladi, ularni taqlid qilishga moyil bo'ladi, so'zlarni kontekstda o'zlashtirishga intiladi. Ularning miyasida tilga oid informatsiyalarni saqlash va ularni tezkor ishlatish qobiliyati yuqori darajada rivojlangan bo'ladi. Shuning uchun maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini o'rgatishda turli hissiy-tuyg'ularni uyg'otuvchi, faol ishtirokni talab qiluvchi metodlar muhim ahamiyat kasb etadi.

1.3. O'yin faoliyatining bola rivojiga ta'siri

O'yin – bu bolalar uchun asosiy faoliyat turi bo'lib, ularning shaxsiy rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. O'yin orqali bola hayotiy tajriba orttiradi, ijtimoiy rollarni o'zlashtiradi, nutqiy faoliyatini rivojlantiradi. O'yinlarda ishtirok etish bola e'tiborining faollashishiga, xotirasining mustahkamlanishiga, ijodiy tafakkurining o'sishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, chet tilini o'rganishda o'yinlar motivatsiya, qiziqish va ishtirokni oshirish vositasi bo'lib xizmat qiladi.

1.4. Nutq va eshitish orqali o'rganish imkoniyatlari

Bolalar ko'proq eshitish, ko'rish, harakat va takrorlash orqali bilim oladilar. Ular o'zaro muloqotga kirishganda, ayniqsa nutqiy faoliyatda faol bo'lishadi. Shuning uchun chet tilidagi so'z va iboralarni kuylash, takrorlash, dialoglarda ishtirok etish orqali bola so'z boyligini oshiradi, talaffuzni to'g'rilaydi, o'z fikrini chet tilida ifoda etishga harakat qiladi. Audiovizual vositalardan foydalanish esa ushbu jarayonni yanada samarali qiladi.

2-BOB. CHET TILINI O'RGATISHDA O'YIN METODLARINING NAZARIY ASOSLARI

2.1. O'yin metodlari tushunchasi va ularning turlari

O'yin metodlari – bu ta'lim jarayonida o'yin elementlaridan foydalangan holda bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishga qaratilgan metodlar majmuasidir. Ushbu metodlar orqali bola o'quv faoliyatida ishtirok etishga qiziqadi, o'z fikrini erkin bayon qiladi, yangi bilimlarni faol egallaydi.

O'yin metodlari quyidagi turlarga bo'linadi:

Didaktik o'yinlar – ma'lum bilim yoki ko'nikmani mustahkamlashga qaratilgan.

Roliy o'yinlar – muayyan ijtimoiy vaziyatda nutqiy faoliyatni rivojlantirish.

Harakatli o'yinlar – jismoniy harakatlar bilan birga so'zlashuvga asoslangan.

Kompyuter yoki interaktiv o'yinlar – texnologik vositalar orqali til o'rgatish.

2.2. O'yin metodlarining tarbiyaviy va ta'limiy funksiyalari

O'yin metodlari nafaqat bilim berish, balki bola shaxsini tarbiyalashda ham muhim rol o'ynaydi. Ular orqali bola:

Muloqot qilish madaniyatini o'zlashtiradi;

Mustaqil fikrlash va qaror qabul qilishni o'rganadi;

Jamoa bilan ishlash ko'nikmasini egallaydi;

Tilni kontekstda qo'llashni mashq qiladi.

Shuningdek, o'yinlar orqali bola chet tilidagi so'zlarni tabiiy ravishda, kuchli zo'riqishsiz eslab qoladi va ishlatishga harakat qiladi. Bu esa til o'rganish jarayonini samarali va quvonchli qiladi.

2.3. Til o'rgatishda o'yin metodlarini qo'llashda psixolingvistik yondashuv

Psixolingvistika bolalarning til o'rganish jarayonini psixik va lingvistik omillar bilan bog'laydi. Bu yondashuvga ko'ra, til o'rganish:

Motivatsiya orqali;

Diqqat va eslab qolish jarayonlari orqali;

Emotsional muhit orqali;

Tovush va so'z birikmalariga e'tibor orqali ro'y beradi.

O'yin metodlari yuqoridagi barcha psixik jarayonlarni faollashtiradi. Bola o'yinga aralashar ekan, u o'zini cheklamaydi, ijodiy fikrlaydi, va ayni paytda yangi so'z va iboralarni kontekstda o'zlashtiradi. Bu, ayniqsa, nemis tilidagi talaffuz va grammatik konstruktsiyalarni egallashda juda foydalidir.

2.4. O'yin metodlarining maktabgacha ta'lim dasturidagi o'rni

Bugungi maktabgacha ta'lim standartlarida bolalarni ijodiy fikrlashga, faol ishtirok etishga yo'naltirish asosiy vazifalardan biri hisoblanadi. Chet tilini o'rganishda o'yin metodlarining tatbiq etilishi quyidagi ijobiy natijalarga olib keladi:

O'quvchilarning nutqiy faolligi ortadi;

So'z boyligi kengayadi;

Grammatika qoidalari o'zlashtiriladi;

Muloqotda ishtirok etish ehtiyoji paydo bo'ladi;

Tilga bo'lgan ijobiy munosabat shakllanadi.

Shunday qilib, o'yin metodlari nafaqat didaktik, balki psixologik, lingvistik va ijtimoiy ahamiyatga ham ega bo'lgan kuchli pedagogik vosita sifatida e'tirof etiladi.

3-BOB. NEMIS TILI DARSLARIDA O'YIN METODLARINING AMALIY QO'LLANILISHI

3.1. O'yin metodlarini rejalashtirishda hisobga olinadigan jihatlar

Maktabgacha ta'limda chet tilini o'rgatishda o'yin metodlarini qo'llash uchun avvalo quyidagilar inobatga olinishi zarur:

Bolalarning yoshi va individual rivojlanish darajasi;

O'rgatilayotgan til (nemis tili)ning fonetik va grammatik xususiyatlari;

Mavzu mazmuni va dars maqsadi;

O'yin turlari va ularning pedagogik qiymati;

Darsda bolalarning ishtirok darajasi.

O'yin metodlarini to'g'ri rejalashtirish orqali har bir mashg'ulotda maqsadga muvofiq va mazmunli ta'limiy faoliyat tashkil etish mumkin.

3.2. Dars jarayonida qo'llaniladigan o'yinlar turlari va misollar

Quyida nemis tili darslarida samarali qo'llanilishi mumkin bo'lgan o'yin turlariga misollar keltiriladi:

"Kim bu?" o'yini – bolalar o'yinchoqni tanlab, u haqida nemis tilida gapirishadi (Das ist ein Bär. Er ist braun). Bu o'yin so'z boyligini kengaytiradi.

"Rangni top" – rangli kartochkalar orqali rang nomlarini o'rgatish va mustahkamlash (Wo ist rot? Ich sehe rot!).

"Men kimman?" – bolalar boshlariga biror predmetning rasmi yopishtirilgan kartani oladi va savollar orqali uni topishga harakat qiladi. (Bin ich ein Tier? Bin ich rot?)

"Buyruqni bajaring" – harakatli o'yin bo'lib, nemischa buyruqlarga amal qilinadi. (Steh auf! Dreh dich! Klatsch in die Hände!)

Qog'ozli loto yoki domino o'yinlari – tasvir va so'zlarni moslashtirish asosida tilni mustahkamlovchi didaktik vosita sifatida ishlatiladi.

3.3. O'yin orqali o'rgatilgan materialni baholash

O'yin metodlaridan so'ng bolalarning o'zlashtirish darajasi baholanishi kerak. Bu quyidagi usullar orqali amalga oshiriladi:

Oddiy savol-javoblar (Was ist das? Welche Farbe ist das?)

Rasmlar bilan testlar

Roliy sahnalashtirish (suhbat)

Erkin ijodiy topshiriqlar (rasm chizib gapirish)

O'yin jarayonida olingan natijalar orqali bola bilimiga ijobiy ta'sir ko'rsatish, tilga bo'lgan ishonchni oshirish mumkin.

3.4. Muvaffaqiyatli tajribalar asosida tahlil

Tadqiqot doirasida maktabgacha ta'lim muassasalaridagi tajriba sinflarida o'tkazilgan kuzatishlar shuni ko'rsatdiki:

O'yin asosida o'tilgan darslarda bolalar faolroq qatnashdi;

Nemis tilidagi so'zlar va iboralarni eslab qolish darajasi ancha yuqori bo'ldi;

Tilga bo'lgan qiziqish sezilarli oshdi.

Bu holatlar o'yin metodlarining samaradorligini, ayniqsa boshlang'ich bosqichda o'zini oqlashini isbotlaydi.

4-BOB. PEDAGOGLAR UCHUN METODIK TAVSIYALAR VA XULOSALAR

4.1. Pedagogik yondashuvlarda innovatsion fikr

Zamonaviy ta'lim talablari pedagogdan nafaqat bilim, balki ijodkorlik, moslashuvchanlik va innovatsion yondashuvni talab etadi. Maktabgacha ta'lim tizimida ishlovchi pedagoglar uchun o'yin metodlarini o'z darslarida qanday qilib to'g'ri va maqsadga muvofiq qo'llashni bilish muhim ahamiyatga ega.

Ular quyidagi masalalarga e'tibor berishlari lozim:

Har bir o'yinning maqsadi va didaktik ahamiyatini aniqlash;

- O'yin davomida bolalarning faol ishtirokini rag'batlantirish;
- Qiyin yoki tushunarsiz bo'lgan o'yin qoidalarini soddalashtirish;
- Til materiali va o'yin shakli o'rtasida muvozanatni saqlash;
- Har bir mashg'ulotdan so'ng qisqa mulohaza va xulosalar chiqarish.

4.2. Maktabgacha ta'lim muassasalari uchun uslubiy ko'rsatmalar

Chet tilini o'rgatishda o'yin metodlarining asosiy ustunliklari shundaki, ular bola psixologiyasiga yaqin, tabiiy va qiziqarli usullardan biridir. Maktabgacha ta'lim muassasalari uchun quyidagicha uslubiy ko'rsatmalar ishlab chiqilishi tavsiya etiladi:

1. O'quv dasturiga moslashtirish – O'yin metodlari mavjud o'quv dasturiga integratsiya qilinishi lozim.
2. Darslik va resurslar tanlovi – Rasmlı, ovozlı, video asosidagi vositalar bilan boyitilgan nemis tili darsliklaridan foydalanish.
3. O'yin kartotekalari tuzish – Har bir mavzuga oid o'yinlar kartotekasi bo'lishi kerak.
4. Pedagogik seminarlar – Ustozlar uchun muntazam metodik seminarlar va tajriba almashish mashg'ulotlari o'tkazilishi foydalidir.

4.3. Xulosa

Maktabgacha yoshdagi bolalarga nemis tilini o'rgatishda o'yin metodlari orqali samaradorlikka erishish mumkin. Buning uchun pedagog:

- Bola psixologiyasini chuqur tushunishi;
- Interaktiv va qiziqarli darslar yaratishga harakat qilishi;
- Har bir bolani individual yondashuv asosida kuzatishi kerak.

O'yin metodlari nafaqat o'rgatuvchi, balki tarbiyaviy ahamiyatga ham ega. Ular bolaning ijtimoiylashuvini, nutqiy faoliyatini va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi. Maqolada keltirilgan ilmiy-nazariy va amaliy tavsiyalar maktabgacha ta'lim tizimida faoliyat yurituvchi pedagoglar uchun foydali metodik manba bo'la oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

1. Abdurahmonova, M. (2020). Maktabgacha ta'limda chet tillarini o'rgatish metodikasi. Toshkent: O'zbekiston pedagogika nashriyoti.
2. Cameron, L. (2001). Teaching Languages to Young Learners. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Pinter, A. (2006). Teaching Young Language Learners. Oxford: Oxford University Press.
4. Richards, J.C. & Rodgers, T.S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge: CUP.
5. Shirinova, D. (2020). Maktabgacha ta'limda o'yin asosidagi o'qitish texnologiyalari. Buxoro: Buxoro davlat universiteti.
6. Vygotsky, L.S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
7. Piaget, J. (1962). Play, Dreams and Imitation in Childhood. London: Routledge.
8. Koch, H. (2018). Sprachenlernen im Vorschulalter – Chancen durch spielerisches Lernen. Berlin: Cornelsen.
9. Müller, F. (2017). Deutsch für Kinder: Methodik und Didaktik. München: Hueber Verlag.
10. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi (2022). Maktabgacha ta'lim uchun namunaviy dastur.
11. Council of Europe (2001). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR). Cambridge: CUP.